
CHAPTER «LAW SCIENCES»

THEORETICAL PRINCIPLES OF IMPLEMENTION THE CONCEPT OF PROMOTING DISABLED PERSONS' EMPLOYMENT IN LUGANSK REGION

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Babich-Kasianienko Kristina¹
Kotova Liubov²

DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-571-78-7_34

Abstract. The right of every person to work is enshrined in both international acts and national legislation. Taking into account the social vulnerability of persons with disabilities, the paper highlights the employment problems of this very population stratum and explores the possibility of taking a number of measures to improve its state in the labour market. The purpose of the paper is to formulate the definition of key guiding ideas for improving the mechanism of employment of persons with disabilities and to fill them with specific content in the context of the theoretical justification for developing the Concept of promoting disabled persons' employment in Luhansk region. In accordance with the stated goal, the authors have solved the problem of identifying the factors that underlie the need of developing the conceptual document, its goals and objectives; analyzing existing problems in the labour market with regard to persons with disabilities, studying their causes and factors of their existence; reviewing the main theoretical aspects of the Concept and predicting the results expected. In the research it has been applied the generalization of the available

¹ Postgraduate Student of the Faculty of Law,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine

² Ph.D in Law, Associate Professor at Departmen of Law,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine

data by using logical methods, comparative analysis of statistical data, systematization and theoretical generalization. The state of the labour market concerning persons with disabilities is analyzed, it reveals the growth of unemployment among able-bodied persons with disabilities both in Ukraine as a whole, and in Luhansk region in particular. The main reasons of the state are the lack of adequate response of the government and society to the need of such persons in employment; the use of persons with disabilities in unskilled jobs with low pay despite the level of their professional training; ignoring the needs of the specified category of persons in adjusted workplaces; recessionary economic conditions of enterprises, etc. The presence of other processes in the labour market formed as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, which adversely affects the development of work activity of persons with disabilities, is revealed. Authors also pay attention to the main factors which aggravate the problem of the lack of employment opportunities for persons with disabilities. While working at the paper it has been proved that the Concept, as a guideline document, is a landmark of the state socio-economic policy of the region. It sets the basic organizational, legal, institutional and, to a certain extent, theoretical and methodological basis for the development, supplementation and specification of the bases for promoting employment for people with disabilities in Luhansk region. In view of the study it has been determined, the necessity of content-filling the Concept of promoting disabled persons' employment in Luhansk region with new conceptual approaches to ensure the employment of persons with disabilities, which include socio-economic, political and legal, organizational and managerial, scientific-methodological, moral and ethical, and information aspects.

1. Вступ

Новизна та актуальність наукових рішень. Формування ринкової економіки, зміна майнових, трудових, земельних та інших відносин, реструктуризація багатьох галузей виробництва і окремих підприємницьких структур супроводжуються зростанням безробіття, зниженням доходів та зубожінням значної частини населення. Все це вимагає здійснення глибоких перетворень у сфері зайнятості різних категорій населення, насамперед соціально вразливих, і розроблення нових підходів щодо її регулювання та посилення захищеності громадян. У цих складних умовах важливе місце займають проблеми зайнятості осіб з інвалідністю, які над-

звичайно актуальні як для України в цілому, так і для Луганської області, зокрема, адже Луганська область на теперішній час потребує неабиякої уваги та допомоги державної влади з огляду на збройну агресію Російської Федерації, яка триває протягом 2014-2019 років, та безпосередню близькість нашого регіону до зони проведення ООС.

Незважаючи на наявність правових умов і реалізації заходів сприяння зайнятості населення, варто звернути увагу на наявність проблеми працевлаштування осіб з інвалідністю, яка полягає в недосконалому механізмі працевлаштування зазначеної категорії осіб, основними критеріями якого є: неповнота інформації щодо осіб з інвалідністю, які потребують працевлаштування та професійної реабілітації; труднощі їх реєстрації та обліку у службі зайнятості; низька дієвість сучасної системи квотування робочих місць, дублювання ряду функцій кількома управлінськими органами, які займаються вирішенням проблем життєдіяльності осіб з інвалідністю. Крім того, на поточний момент існує проблема працевлаштування осіб з інвалідністю з урахуванням порушених функцій і обмежень їх життєдіяльності, що вимагає пошуку рішень у зазначеному напрямку.

Слід зазначити, що концептуального документа, який фіксував би засади державної політики та головні принципи у галузі сприяння зайнятості осіб з інвалідністю на довгостроковий період, наразі як в Україні, так і Луганській області зокрема, не існує. Варто зазначити, що спеціальних цільових програм стратегічного характеру щодо сприяння зайнятості осіб з інвалідністю на національному і регіональному рівні наразі також не розроблено, а заходів для вирішення вищевказаної проблеми станом на сьогодні явно не достатньо. Крім того, вбачається необхідність якісно нових наукових досліджень з приводу розроблення концепцій та стратегій щодо осіб з інвалідністю з огляду на необхідність розвитку та досягнення позитивних та дієвих результатів у зазначеній сфері. На регіональному рівні вирішення питань зайнятості осіб з інвалідністю у рамках цільових програм здійснюється по-різному. Ми пропонуємо вжити низку заходів для вирішення зазначеної проблеми, зокрема шляхом розроблення та впровадження Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області, теоретичне підґрунтя якої, на наш погляд, могло б слугувати орієнтиром при розробці Загальної Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю.

Метою роботи є визначення основних засад щодо вдосконалення механізму зайнятості осіб з інвалідністю та наповнення їх конкретним змістом у контексті теоретичного обґрунтування розроблення Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області (надалі – Концепція).

Відповідно до визначеної мети вирішуватимуться завдання визначення факторів, які є підґрунтям необхідності розроблення концептуального документа, його цілей та завдань; аналізу існуючої проблеми на ринку праці щодо осіб з інвалідністю, дослідження причин її виникнення та чинників її існування; огляду основних засад Концепції та прогнозу очікуваних результатів.

Методологія дослідження. Досягнення мети і вирішення поставлених у дослідженні завдань здійснюється шляхом узагальнення наявних даних із застосуванням методів логічності, порівняльного аналізу статистичних даних, систематизації та теоретичного узагальнення.

2. Аналіз проблеми ринку праці щодо осіб з інвалідністю

Точне число зайнятих і безробітних осіб з інвалідністю в Україні на основі статистичних даних встановити неможливо. Проте аналіз доступної інформації показує, що протягом останніх 20 років на тлі збільшення чисельності осіб з інвалідністю відбувається зниження їх трудової зайнятості. Кількість осіб з інвалідністю щорічно збільшується приблизно на 8-9% [1]. В Україні при загальній чисельності постійного населення 42 584 542 осіб (станом на 01.01.2017 року без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя) [2] чисельність осіб з інвалідністю становила 2 603 319 (у тому числі: 240 591 осіб з інвалідністю I групи, 900 478 – II групи, 1 306 151 – III групи та 156 099 дітей з інвалідністю). Таким чином, чисельність осіб з інвалідністю сягає показника в 6,11% від загальної чисельності населення країни. При цьому, за зазначеною вище інформацією станом на 01.01.2017 р. кількість осіб з інвалідністю в Луганській області становить 51 970, із них I групи – 4 920, II групи – 18 847, III групи – 26 022, крім цього діти з інвалідністю до 18 років становлять 2 181 осіб [3].

Станом на 01.01.2017 р. чисельність працюючих осіб з інвалідністю складала 666,8 тис. осіб, у тому числі 533,4 тис. працездатного віку, тоді як кількість працевлаштованих на початок 2016 р. склала 652,9 тис. осіб, що є меншим показником порівняно з 2015 р. – 742 591 працюючих.

Водночас стандарти Міжнародної організації праці вимагають, щоб була працевлаштована хоча б половина із загальної чисельності осіб з інвалідністю, які проживають в країні [4].

За результатами досліджень частка осіб з інвалідністю в Україні в загальній кількості безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості населення, збільшилася з 1,46 до 8,61%. Рівень незареєстрованого безробіття осіб з інвалідністю протягом усього пострадянського періоду характеризується стійким зростанням і більш ніж в 10 разів перевищує рівень зареєстрованого безробіття [5]. В окремих регіонах України зайнятість серед осіб з інвалідністю працездатного віку становить 15-20%, при цьому особливо важка ситуація складається із зайнятістю інвалідів I та II груп, серед яких кількість працюючих вдвічі менше [6].

Наведені дані свідчать про зростання безробіття серед працездатних осіб з інвалідністю і про те, що збільшення кількості незайнятих осіб з обмеженими фізичними можливостями не пов'язано з тим, що стало більше осіб, які повністю втратили працездатність. Для порівняння, у зарубіжних країнах рівень зайнятості осіб з інвалідністю в 2 рази нижчий рівня зайнятості решти населення, а розрив між цими показниками становить в середньому 30-35% [7].

Варто констатувати, що в Україні з боку держави і суспільства в цілому відсутня адекватна реакція на потребу осіб з інвалідністю у працевлаштуванні. Низька зайнятість осіб з інвалідністю характеризується їх використанням, як правило, на некваліфікованих роботах і, отже, низькою оплатою їх праці. При цьому багато зазначених осіб, які мають вищу і середню професійну освіту, виконують роботи, які не відповідають їх професійній підготовці.

У Луганській області, зокрема, станом на 01.11.2017 року з 13541 потерпілих на виробництві внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, які отримують виплати в разі стійкої втрати професійної працездатності, 23,86% (3231 особа) мають інвалідність, у тому числі: інвалідність I групи – 115 осіб; інвалідність II групи – 372 осіб; інвалідність III групи – 2744 людини, з яких працюють 14% осіб з інвалідністю (16 осіб II групи та 437 осіб III групи). У Луганському обласному центрі зайнятості станом на 01.12.2017 року перебуває 667 осіб з інвалідністю, що складає 25% від загальної кількості людей з особливими потребами, з них за 11 місяців 2017 року:

43% працевлаштовані, 10 осіб – зайняли пільгові робочі місця на підприємствах, 76 осіб – пройшли перенавчання та 73 особи – брали участь у громадських роботах [8].

Слід зазначити, що у м. Сєвєродонецьк Луганської області періодично відбуваються заходи щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. Зокрема, протягом 2017р. у центрах зайнятості області отримали послуги 667 громадян з інвалідністю, працевлаштована 291 особа зазначеної категорії громадян. Професійне навчання пройшли 76 безробітних громадян, із них – 54 працевлаштовані. Брали участь у громадських роботах – 54 особи, в інших роботах тимчасового характеру – 19 осіб [9].

Основними причинами низької працевлаштованості зазначеної категорії осіб на ринку праці, на нашу думку, є ігнорування роботодавцями потреб осіб з фізичними особливостями у створенні спеціального робочого місця; безвідповідальне ставлення до трудового законодавства багатьох роботодавців; кризовий економічний стан самих підприємств в умовах ситуації, яка відбувається на Сході країни та відображається на інших регіонах; відсутність альтернативних форм вирішення питання щодо виконання доведеного нормативу робочих місць на законодавчому рівні.

Вважаємо, що прогностична оцінка причин, процесів, які відбуваються на ринку праці щодо осіб з обмеженими фізичними можливостями, інших чинників, які позитивно або негативно впливають на розвиток трудової активності зазначеної категорії осіб, має бути відображена у Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області, що сприятиме реалізації права на гідну працю, формуватиме мотивацію у роботодавців до залучення праці таких осіб, визначить особливості впровадження необхідних заходів.

Пріоритетним завданням для вирішення проблеми працевлаштування осіб з інвалідністю, яка залишається однією з найгостріших на ринку праці, є формування доступного середовища і системи комплексної інтеграції осіб з інвалідністю, що включає сприяння працевлаштуванню таких осіб на ринку праці, створення і забезпечення доступності робочих місць та приділення особливої уваги професійній реабілітації осіб з інвалідністю.

На території Луганської області проводяться деякі заходи щодо сприяння зайнятості осіб з інвалідністю, але цього недостатньо,

оскільки ця категорія людей є дуже вразливою та найбільш незахищеною в умовах змін, що відбуваються останнім часом як в Україні, так і в Луганській області. Це потребує більш пильної уваги з боку державних органів, органів місцевого самоврядування та роботодавців, у тому числі від яких залежить безпосереднє врегулювання проблеми, яка виникла останнім часом на Луганщині щодо працевлаштування та професійної реабілітації осіб з інвалідністю, оскільки політична та економічна ситуація в нашому регіоні – яка є результатом, збройної агресії Російської Федерації [10], проведення Антитерористичної операції та Операції Об'єднаних Сил, сприяла зниженню відповідних показників. Як приклад, можна навести такі дані: знизилася кількість роботодавців в Луганській області, оскільки багато з них здійснили перереєстрацію в інших областях України; зменшилася середньооблікова чисельність працівників, що є основним показником для визначення кількості робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю; зменшилася кількість осіб з інвалідністю, які потребують працевлаштування, оскільки велика їх кількість залишилася проживати на тимчасово непідконтрольній території Луганської області, що унеможливило надання їм допомоги з працевлаштування.

Водночас, за чинних норм законодавства, відсутність змін у правозастосуванні може призвести до погіршення становища осіб з інвалідністю на ринку праці та зниження рівня їх добробуту. Крім того, негативний ефект має низький рівень задоволеності осіб з інвалідністю ситуацією, що склалася з їх працевлаштуванням.

Наразі ринок праці демонструє, що велика частина працездатних осіб з інвалідністю висловлює попит на трудову діяльність. При цьому незадоволення потреб на працю викликає невдоволення не тільки осіб з інвалідністю, а й членів їх сімей, у тому числі діяльність влади, що може негативно позначатися на громадській думці і зберігає певний рівень соціальної напруженості в області.

На наш погляд, працевлаштування осіб з інвалідністю дозволить не тільки підвищити їх дохід, а й відіграє важливу роль у процесі їх реабілітації, підвищення їх самооцінки та повноправної інтеграції в суспільство, а також може позитивно впливати на соціальний курс органів місцевого самоврядування в Луганській області.

Варто зазначити, що особи з інвалідністю становлять окрему значну за чисельністю соціально-демографічну групу у суспільстві. Незважа-

ючи на те, що в них тією чи іншою мірою наявні обмеження до життєдіяльності, ця категорія громадян хоче, може та має бути залученою до праці у доступних їм за станом здоров'я професійно-виробничих умовах. Однією з причин неможливості вирішення проблеми у межах чинного законодавства є відсутність достатніх примусових заходів і стимулів для створення відповідних робочих місць. Водночас необхідно додати, що ключовим моментом у вирішенні проблеми є формування доступного, дружнього до осіб з інвалідністю середовища, яке складається з кількох чинників, а саме: інфраструктура, створені робочі місця, можливість навчатися на робочому місці, що у свою чергу є неможливим без соціально відповідальної поведінки роботодавців на ринку праці. При цьому основною причиною неможливості вирішення зазначеної проблеми залишаються рекомендації МСЕК, оскільки найчастіше у довідках комісії зазначено, що особи з інвалідністю можуть виконувати роботу без фізичного та психоемоційного навантаження, зі скороченим робочим днем або вдома. У 90% випадків це стосується I та II груп інвалідності. І це значно зменшує шанси таких людей на успіх у пошуку роботи. Саме таким чином, формується практика, за якої люди з особливими потребами, або не можуть за законом працювати взагалі, або ж їм пропонують вакансії, які не вимагають високого освітньо-кваліфікаційного рівня. Відповідно й заробітна плата за таку роботу є нижчою [11].

Крім об'єктивних обмежень, пов'язаних зі станом здоров'я осіб з інвалідністю та відповідними медичними обмеженнями до праці, до чинників, що підтримують існування проблеми недостатніх можливостей для працевлаштування зазначених осіб, можна віднести такі:

1) недосконалість врегулювання порядку отримання державної фінансової допомоги на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю та складний механізм отримання фінансової допомоги, який зрештою недостатньо стимулює роботодавців. Варто звернути увагу, що за рахунок бюджетних коштів здійснюється надання роботодавцям безвідсоткової цільової позики (на зворотній основі зі строком повернення до трьох років) на створення спеціальних робочих місць та надання роботодавцям дотації на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування інвалідів, які зареєстровані у державній службі зайнятості як безробітні [12; 13]. Слід відзначити, що значна частина підприємств віддає перевагу вирі-

шенню проблем працевлаштування осіб з інвалідністю самостійно, що свідчить про недостатню їхню довіру до державної фінансової допомоги; багато роботодавців не мали інформації про державну фінансову допомогу. Водночас, досить велика кількість роботодавців вважають, що розмір фінансової дотації незначний і не вирішує проблеми;

2) невідповідність вакантних робочих місць, призначених для працевлаштування осіб з інвалідністю, кваліфікаційним вимогам працездатних осіб, які мають інвалідність та перебувають на обліку в державній службі зайнятості в якості шукачів роботи, що потребує законодавчого врегулювання шляхом розроблення порядку створення робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю та покладення обов'язку на роботодавців створювати відповідні вакантні місця з урахуванням вже наявної кваліфікації у безробітних осіб, яким встановлена інвалідність. Зазначена проблема полягає у тому, що роботодавці або завищують кваліфікаційні вимоги до кандидатів на вакансії, які призначені для працевлаштування осіб з інвалідністю (наприклад: перекладач з китайської мови, інженер-конструктор з хімічного машинобудування; архітектор тощо), або, навпаки, відкривають для працевлаштування вакансії, розраховані для низькокваліфікованих працівників (наприклад: прибиральник службових приміщень, різноробочий, охоронець тощо) чи то вакансії, на яких взагалі заборонено використовувати працю осіб з інвалідністю (наприклад: шлюсар підземний, шахтопрохідник тощо), що призводить до відмови особи з інвалідністю від запропонованої вакансії. Крім того, велика кількість осіб з інвалідністю, які перебувають на обліку в державних службах зайнятості, не мають бажання здійснювати перекваліфікацію або навчання, хоча держава передбачила врегулювання і цієї потреби. За рахунок бюджетних коштів Фонд соціального захисту інвалідів компенсує вартість навчання, перекваліфікації, підвищення кваліфікації, а також проживання у гуртожитках осіб з інвалідністю під час навчання шляхом укладання відповідного договору [12];

3) відсутність універсального дизайну в оточуючому середовищі, низький рівень впровадження обов'язкової доступності до виробничих приміщень та транспортної доступності до робочого місця [14];

4) відсутність мотивації роботодавців до працевлаштування осіб з інвалідністю шляхом виконання нормативів квотування та відсутність дієвого механізму щодо сплати адміністративно-господарської

санкції (далі – АГС) за невиконання нормативів квотування. Стосовно цього варто зауважити, що на сьогодні чинним законодавством України для підприємств, установ, організацій, у тому числі підприємств, громадських організацій осіб з інвалідністю, фізичних осіб, які використовують найману працю, встановлено норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі чотирьох відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб, – у кількості одного робочого місця. Якщо ж середньооблікова чисельність працюючих осіб з інвалідністю менша, ніж встановлено законодавчо закріпленим нормативом, то підприємство, установа, організація або фізична особа щороку сплачують відповідним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів АГС, сума яких визначається у розмірі середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві, установі, організації [15]. Законом передбачена відповідальність у вигляді АГС для підприємств, які не забезпечили середньооблікову чисельність працюючих осіб з інвалідністю відповідно до встановленого нормативу (ч. 1 ст. 20 ЗУ «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»). Однак, з цього приводу виникають протиріччя щодо вжиття роботодавцями усіх можливих заходів з метою виконання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю, про що свідчить судова практика [16].

Слід звернути увагу на те, що своєчасно та в повному обсязі надавши інформацію про попит на вакансії, роботодавець фактично вживає усі залежні від нього передбачені законом заходи для відповідності середньооблікової чисельності працюючих осіб з інвалідністю установленим нормативам, тобто заходи для недопущення господарського правопорушення. Вказана правова позиція висловлена у Постанові Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду від 26.06.2018 року у справі № 806/1368/17 [17].

У зв'язку з відсутністю змін у правовому полі щодо сприяння зайнятості особам з інвалідністю (запровадження ефективних пільг для роботодавців, відсутність регулювання порядку встановлення нормативу робочих місць для осіб з інвалідністю, сплата сум АГС та пені) протягом останніх трьох років визначилась негативна тенденція до зменшення кількості роботодавців, що реєструються у відділеннях Фонду соціального захисту інвалідів, подають звіти №10-ПІ, викону-

ють норматив робочих місць або у разі його невиконання сплачують АГС до Фонду, що відповідно зумовило зменшення кількості робочих місць, на які фактично могли бути працевлаштовані особи з інвалідністю. Крім того, варто зауважити, що на державні підприємства, установи й організації не поширюються умови щодо сплати санкцій за недотримання встановленого нормативу на працевлаштування людей з інвалідністю. Водночас, станом на 2017 рік відповідно до даних аудиту Рахункової палати України переважна більшість бюджетних установ в Україні ухиляється від виконання нормативів квоти щодо осіб з інвалідністю [18]. Отже, чинний порядок сплати роботодавцями АГС за умови невиконання нормативу квотування не заохочує їх до працевлаштування осіб з інвалідністю, та крім того не має жодного сенсу в умовах відсутності можливості працевлаштування необхідної кількості працівників;

5) наявність стереотипів суспільства щодо осіб з інвалідністю та їх потенціалу у трудовій сфері, що призводить до негласної дискримінації при здійсненні вибору кандидата на вільну вакансію. На жаль, на сьогодні у більшості випадків існує стереотип, за яким вважається, що працівник з інвалідністю не зможе повною мірою виконувати свої професійні обов'язки через фізичні вади чи незадовільний стан здоров'я, що призведе до його постійного перебування на лікарняному;

6) проблема низької активності самих осіб з інвалідністю у пошуках роботи;

7) відсутність законодавчого врегулювання таких напрямів стимулювання самозайнятості, як заохочення надомної форми організації праці та підприємницької ініціативи осіб з інвалідністю. Слід наголосити, що Україною станом на теперішні час не ратифіковано Конвенцію Міжнародної організації праці від 20.06.96 № 177 «Про надомну працю».

3. Необхідність розроблення концептуального документа

В умовах економічної незацікавленості роботодавців у прийнятті на роботу осіб з інвалідністю, низької якості і не конкурентоспроможності їх робочої сили, неможливості працевлаштування осіб з інвалідністю при вимушеному звільненні кваліфікованих працівників внаслідок спаду виробництва, загострення кон'юнктури ринку праці, а також труднощів у створенні спеціалізованих робочих місць на деяких під-

приємствах з огляду на специфіку технології виробництва чи скрутний економічний стан існує необхідність розроблення та впровадження більш чіткого механізму правового регулювання, яке має на меті вдосконалення процедури працевлаштування осіб з інвалідністю, зокрема у Луганській області, як прикладу та основи для інших регіонів країни, який може бути взятий за основу для при розробці Загальної Концепції щодо осіб з інвалідністю.

Досліджуючи необхідність віднесення розробленого нами документу до певного виду концептуальних та керівних документів, нами виявлено, що концепція є одним з керівних документів, який може слугувати орієнтиром державної політики у певній галузі [19]. При цьому, ми погоджуємося саме з висновками Г.П. Ситника щодо ієрархії керівних документів при розробці управлінських рішень, яка визначає їх призначення та зміст, а саме: «концепція – доктрина – стратегія», в якій концепція визначає керівні ідеї та головні принципи на довгостроковий період; доктрина – програмні настанови політики, структура й характер в середньостроковому періоді; стратегія – основа практичної діяльності органів державного управління, що концентрує їх повсякденні зусилля на організації досягнення поставлених цілей [20]. Тобто в частині передумання, концепція є первинним керівним документом – це конструктивні принципи, далі йде доктрина, яка розвиває концептуальні ідеї науковим обґрунтуванням та теоретичними конструкціями, і в останню чергу – стратегія, як деталізація системи поглядів, принципів і настанов, які знайшли своє відображення в доктрині, а не навпаки. З огляду на вищевказане логічним вбачається аналіз засад саме Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області. Концептуальний документ, засновуючись на Конституції України, відповідно до якої в Україні визнається і діє принцип верховенства права, керуючись положеннями Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Європейської соціальною хартією (переглянутою), Законами України «Про зайнятість населення», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», має враховувати сучасний стан працевлаштування осіб з інвалідністю у Луганській області; причини, процеси та чинники, які впливають на трудову активність осіб з обмеженими фізичними можливостями; перспективи можливостей і обмежень (наслідків) у сприянні зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області зокрема.

Запропонований нами концептуальний документ містить положення, що змінюють і вдосконалюють раніше передбачені державними нормативними правовими актами обов'язки для суб'єктів господарювання усіх форм власності у Луганській області:

- щодо виконання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю;
- щодо взаємодії та співпраці з органами місцевого самоврядування; з медико-соціальними експертними комісіями та міськими (районними) центрами зайнятості у Луганській області; Луганським обласним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів; Фондом соціального страхування України у Луганській області; громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю; яка покликана на виконання правових норм регулювання працевлаштування та зайнятості осіб з інвалідністю.

Метою Концепції є сприяння розвитку повної й ефективної зайнятості осіб з інвалідністю в Луганській області. При цьому зазначений напрямок розглядається нами як: 1) система стандартів, що визначає зміст права на гідну працю, сутність розвитку трудової активності осіб з інвалідністю та основну умову реалізації ними цього права; 2) обізнаність регіону щодо реалізації прав людини з особливими потребами, толерантного ставлення до осіб з інвалідністю; 3) розуміння ролі (важливості взаємодії) міських центрів зайнятості в Луганській області з партнерськими організаціями щодо забезпечення потреб осіб з інвалідністю у Луганській області у робочих місцях; а також 4) стандартів доступу до інклюзивної професійно-технічної та вищої освіти для осіб з інвалідністю як бази для вільної конкурентної спроможності на ринку праці та професійної реабілітації.

При цьому основними завданнями документу, на нашу думку, є:

- розвиток трудової активності, ефективна зайнятість та самореалізація осіб з інвалідністю в Луганській області;
- доступність інклюзивної професійно-технічної та вищої освіти для осіб з інвалідністю у Луганській області;
- збільшення організаційно-технологічних засад діяльності міських центрів зайнятості у Луганській області щодо сприяння працевлаштуванню осіб з інвалідністю з урахуванням особливої ситуації в регіоні та підвищення їх взаємодії з партнерськими організаціями щодо забезпечення наявності робочих місць;
- сучасна мотивація праці та професійна реабілітація осіб з інвалідністю в Луганській області, виявлення нових концептуальних підходів

до формування стратегії зайнятості та професійної реабілітації зазначеної категорії осіб.

Отже, з урахуванням викладеного можна дійти висновку, що Концепція, як керівний документ, має закласти базові організаційно-правові, інституційні і, певною мірою, теоретико-методологічні підвалини розвитку, доповнення та конкретизації засад сприяння зайнятості осіб з інвалідністю.

4. Наповнення Концепції та очікувані результати впровадження

Варто зауважити, що, на нашу думку, значна частина положень соціально-економічної політики щодо осіб з інвалідністю, частиною якої є політика зайнятості, застаріла і не відповідає потребам сьогодення, а також не узгоджується із загальнодержавними і дієвими міжнародними нормами і стандартами. Удосконалення політики зайнятості щодо осіб з інвалідністю можливе за умови розроблення та реалізації концепції їх працевлаштування, яка повинна містити нові концептуальні підходи, що охоплюють соціально-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, науково-методологічні, морально-етичні та інформаційні аспекти.

При цьому слід зазначити, що соціально-економічні аспекти, на нашу думку, мають передбачати: 1) перехід від пасивної до активної державної політики зайнятості щодо осіб з інвалідністю; 2) заохочення роботодавців у працевлаштуванні зазначеної категорії осіб; 3) активізацію мотивації праці осіб з інвалідністю шляхом підвищення ролі оплати праці; 4) поглиблення адресності їх соціального захисту і матеріальної підтримки; 5) зміщення акцентів у політиці організації та охорони праці із компенсації працівнику завданої шкоди здоров'ю на упередження травматизму та спричиненої ним інвалідності; 6) підвищення ролі регіонів у вирішенні проблем осіб з інвалідністю.

Основним політико-правовим положенням Концепції є законодавче закріплення правого статусу таких осіб; принципу рівних прав осіб, яким встановлена інвалідність, та осіб, які не мають інвалідності; заборони дискримінації людини через наявність інвалідності.

Організаційно-управлінські аспекти вищевказаної Концепції полягають у забезпеченні тіснішої взаємодії регіональних органів служб зайнятості та медико-санітарних експертних комісій у виборі робочих місць для осіб, які мають інвалідність з урахуванням стану їх здоров'я

і побажань; сприянні повній їх інтеграції у трудовий процес шляхом надання технічних засобів, які відкривають доступ до місць роботи та навчання, транспорту, житла, культурної діяльності і повноцінного дозвілля; широкому залученні неурядових структур до вирішення проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Науково-методологічні положення зазначеної Концепції передбачають методичне забезпечення і супровід усіх політичних, економічних програм, планів, заходів, що зачіпають інтереси осіб з інвалідністю.

Морально-етичні аспекти полягають у формуванні у суспільства доброзичливо-співчутливого ставлення до осіб з інвалідністю, сприяння реалізації їх людського потенціалу.

Інформаційні аспекти означають створення необхідного та доступного спеціалізованого інформаційного середовища для осіб з інвалідністю.

Пріоритетними заходами щодо забезпечення зайнятості осіб з інвалідністю є створення для них спеціальних підприємств, розширення можливостей надомної праці, введення реальних пільг для роботодавців, створення спеціальних умов і режимів праці на підприємствах, які використовують працю вищевказаної категорії громадян, зміцнення системи професійної реабілітації.

Затвердження та впровадження Концепції сприятиме:

1) підвищенню рівня забезпечення осіб з інвалідністю необхідними робочими місцями у Луганській області;

2) підвищенню рівня прихильності суспільства до осіб з інвалідністю, а також довіри до державної політики органів місцевого самоврядування у Луганській області, зорієнтованої на зміцнення соціального та правового статусу осіб з інвалідністю, поліпшення умов їхньої життєдіяльності, самореалізації, самодостатності, досягнення матеріальної незалежності, всебічної інтеграції;

3) приведенню норм законодавства України на дієвому прикладі регіону до міжнародних стандартів та практики європейських країн;

4) стимулюванню ринку праці у Луганській області;

5) реалізації особами з інвалідністю свого права на працю, що гарантується їм Конституцією України, Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю, Конвенцією Міжнародної Організації праці 1983 року про професійну реабілітацію та зайнятість осіб з інвалідністю № 159, які є частиною національного законодавства;

б) збільшення організаційних заходів стимулювання роботодавців до працевлаштування осіб з інвалідністю як у межах, так і понад законодавчо встановленого нормативу.

5. Висновки

Підсумовуючи дослідження, слід констатувати необхідність вдосконалення правового регулювання механізму працевлаштування осіб з інвалідністю, оскільки зазначена категорія громадян є вразливою та найбільш незахищеною в умовах змін України. При цьому, на наш погляд, розроблення та впровадження Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області, як регіону, який наразі потребує більш пильної уваги з огляду на політичну та економічну ситуацію, є одним із шляхів вирішення наявної проблеми недосконалості правового регулювання.

Концепція, як керівний документ – орієнтир державної соціально-економічної політики регіону, закладає базові організаційно-правові, інституційні і певною мірою теоретико-методологічні підвалини розвитку, доповнення та конкретизації засад сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області.

Аналіз ринку праці демонструє зростання безробіття серед працездатних осіб з інвалідністю, як в Україні у цілому, так і в Луганській області зокрема. При цьому основними проблемами такого стану є: відсутність адекватної реакції держави і суспільства на потребу таких осіб у працевлаштуванні; використання осіб з інвалідністю на некваліфікованих роботах з низькою оплатою праці, незважаючи на рівень професійної підготовки; ігнорування потреб зазначеної категорії осіб у спеціальному робочому місці; кризовий економічний стан підприємств.

Іншими процесами ринку праці, які негативно впливають на розвиток трудової активності осіб з інвалідністю у регіоні є: зниження кількості роботодавців та зменшення середньооблікової чисельності працівників у Луганській області внаслідок збройної агресії РФ; унеможливлення сприяння зайнятості внаслідок залишення великої кількості осіб з інвалідністю на тимчасово непідконтрольній українській владі території Луганської області.

Крім того, до основних чинників, які підтримують існування проблеми недостатності можливостей працевлаштування осіб з інвалідністю, слід віднести недосконалість регулювання порядку та складний

механізм отримання державної фінансової допомоги на створення спеціальних робочих місць для осіб з інвалідністю; невідповідність вакантних робочих місць, призначених для осіб з інвалідністю; відсутність універсального дизайну оточуючого середовища; відсутність ефективної мотивації роботодавців до працевлаштування осіб з інвалідністю; наявність стереотипів суспільства щодо трудового потенціалу осіб з інвалідністю; низька активність осіб з інвалідністю у пошуках роботи; відсутність законодавчого врегулювання стимуляції самозайнятості осіб з інвалідністю.

З огляду на проведені дослідження проблем ринку праці щодо осіб з інвалідністю Концепція має містити нові концептуальні підходи щодо забезпечення зайнятості осіб з інвалідністю, які включають соціально-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, науково-методологічні, морально-етичні та інформаційні аспекти.

Варто зазначити, що прогноз очікуваних результатів затвердження та впровадження Концепції показує, що документ сприятиме приведенню норм законодавства України, на прикладі одного регіону, до міжнародних стандартів та практики Європейських країн, підвищенню розвитку ринку праці у Луганській області та зміцненню всебічної інтеграції осіб з інвалідністю.

Список літератури:

1. Лист Міністерства соціальної політики України від 14.02.2018 р. вих. № 16/0/133-18/171 «Про розгляд звернення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dostup.pravda.com.ua/request/31092/response/64384/attach/2/16%200%20133%2018%20id1464540.pdf>
2. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2017 року / Державна служба статистики України / Відп. за випуск Тімоніна М.Б. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2017. – 82 с.
3. Соціальний захист населення України: Статистичний збірник / Державна служба статистики України / Відп. за випуск Кармазіна О.О. – Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2017. – 122 с.
4. Богданов С., Мойса Б. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю / С. Богданов, Б. Мойса; Лабораторія законодавчих ініціатив. – Липень 2017. 40 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parliament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/DisabledPolicy.pdf>
5. Аналітична та статистична інформація Державної служби зайнятості України станом на 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>
6. Котова Л.В. Правове регулювання праці осіб з інвалідністю / Л.В. Котова // Юридичний вісник «Повітряне і космічне

право». – 2017. – № 3(44). – С. 85-90. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/12072/16192>

7. Консультант з питань ринку праці Кеван Ф. Моделі підтримки зайнятості та супроводу на робочому місці для людей з інвалідністю в країнах Європейського Союзу / Ф. Кеван // Підсумковий звіт на замовлення ПРООН в Україні, січень 2015, с. 66. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/undpukraine/ss-53641052>

8. Співпраця соціальних партнерів щодо вирішення питань працевлаштування осіб з інвалідністю, Доповідь від 11.12.2017р. // Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/lug/uk/publish/article/84267;jsessionid=FFE3F408E03D77C3EAD6F5C9FF9392EF>

9. Співпраця соціальних партнерів щодо вирішення питань працевлаштування осіб з інвалідністю, Доповідь від 12.12.2017 р. // Департамент соціального захисту населення Луганської обласної державної адміністрації (обласна військово-цивільна адміністрація). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://loga.gov.ua/oda/press/news/praci/u_sievierodonecku_provedeno_zasidannya_kruglogo_stolu_spivpracya_socialnih

10. Десять фактів про збройну агресію Росії проти України. Доповідь // Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/5026>

11. Бобейко І.О. Зайнятість осіб з обмеженими можливостями в Україні / І.О. Бобейко // Розвиток соціально-економічних систем в сучасних умовах. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 16-17 грудня 2016 року). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 196 с. – С. 96-98. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/20dec2016/20dec2016.pdf>

12. Про внесення змін до Порядку надання дотації роботодавцю за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів на створення спеціальних пробочих місць для інвалідів, зареєстрованих у державній службі зайнятості, Постанова, Порядок // Кабінет Міністрів України, 23.11.2011. № 1234. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1234-2011-%D0%BF>

13. Про реалізацію статей 19 і 20 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», Постанова, Порядок, Перелік, 31.01.2007 р. № 70 // Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF>

14. Бабіч-Касьяненко К.В. Щодо необхідності розроблення Концепції професійної реабілітації та сприяння зайнятості особам з інвалідністю: огляд найбільш актуальних положень / К.В. Бабіч-Касьяненко // Науковий фаховий журнал «Право і суспільство». – Дніпро: [Дніпропетровський гуманітарний університет]. 2018. – № 3. – С. 146-150. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/28.pdf

15. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні, Закон 21.03.1991 р. № 875-XII // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/875-12/para0118#0118>

16. Рішення Луганського окружного адміністративного суду від 27.08.2018 р. по справі № 1240/2151/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76133980>; Рішення Донецького окружного адміністративного суду від 09.10.2018 р. по справі № 0540/8361/18-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77745106>; від 05.11.2018 р. по справі № 0540/7758/18-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77745106>; Рішення Волинського окружного адміністративного суду від 17.09.2018 р. по справі № 0340/1501/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76654930>

17. Постанова Верховного Суду від 26.06.2018 р. по справі № 806/1368/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74992116>

18. Звіт про результати аудиту ефективності реалізації державних програм і заходів у сфері професійної реабілітації та зайнятості осіб з інвалідністю, затверджений Рішенням Рахункової палати від 08.08.2017 № 16-5. Київ, 2017, с. 59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753221/Zvit_16-5_2017.pdf?subportal=main

19. Структура керівних документів в інформаційній сфері: нагальні проблеми та шляхи впорядкування. Аналітична записка. – Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/572/>

20. Ситник Г.П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика [Текст]: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія держ. упр.» / Г.П. Ситник; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 36 с. – Корпоративний електронний каталог Національної академії державного управління при Президентові України та регіональних інститутів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.academy.gov.ua>

References:

1. Ministerstvo socialjnoji polityky Ukrainy (2018). Lyst vid 14.02.2018 r. vykh. № 16/0/133-18/171 «Pro rozghljad zvernennja» [Ministry of Social Policy of Ukraine, the letter dated 14.02.2018 № 16/ 0/133-18/171 «On consideration of treatment»]. Retrieved from: <https://dostup.pravda.com.ua/request/31092/response/64384/attach/2/16%2000%20133%2018%20id1464540.pdf> (accessed 03 February 2019).

2. Timonina M.B. (ed) (2017). Chyseljnistj najavnogho naselennja Ukrainy na 1 sichnja 2017 roku / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy / [The number of available population of Ukraine as of January 1, 2017 / State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv: LLC «August Trade».

3. State Statistics Service of Ukraine / Karmazina O.O. (ed) (2017). Socialjnyj zakhyst naselennja Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk [Social Protection of the Population of Ukraine: Statistical Collection]. Kyiv: State Enterprise «Information and Analytical Agency».

4. Boghdanov S., Mojsa B. (2017). Propozyciji do polityky shhodo pracevlashtuvannja osib z invalidnistju [Proposals for employment policies for people with disabilities]. Laboratory of Legislative Initiative. Retrieved from: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/DisabledPolicy.pdf> (accessed 05 February 2019).

5. Analitychna ta statystychna informacija Derzhavnoji sluzhby zajnjatosti Ukrainy stanom na 2018 r. [The State Employment Service of Ukraine (2018). Analytical and statistical information]. Retrieved from: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68> (accessed 05 February 2019).

6. Kotova L.V. (2017). Pravove rehuljuvannja praci osib z invalidnistju [Legal regulation disabled persons' work]. Legal Bulletin «Aerospace and Space Law», vol. 3, no. 44, pp. 85-90. Retrieved from: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/12072/16192> (accessed 06 February 2019).

7. Konsultant z pytanj rynku praci Kevan F. (2015). Modeli pidtrymky zajnjatosti ta suprovodu na robochomu misci dlja ljudej z invalidnistju v krajinakh Jevropejskogo Sojuzu. Pidsumkovyj zvit na zamovlennja PROON v Ukraini [Models of support and employment support for people with disabilities in the countries of the European Union. The Final report for UNDP Ukraine]. Retrieved from: <https://www.slideshare.net/undpukraine/ss-53641052> (accessed 06 February 2019).

8. Upravlinnja vykonavchoji dyrekciji Fondu socialjnogo strakhuvannja Ukrainy (2017). Dopovidj «Spivpracija socialjnykh partneriv shhodo vyrishennja pytanj pracevlashtuvannja osib z invalidnistju» [Office of the Executive Directorate of the Social Insurance Fund of Ukraine, The report «Cooperation of social partners in solving the issues of employment of persons with disabilities»]. Retrieved from: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/lug/uk/publish/article/84267;jsessionid=FFE3F408E03D77C3EAD6F5C9FF9392EF> (accessed 07 February 2019).

9. Departament socialjnogo zakhystu naselennja Lughanskoji oblasnoji derzhavnoji administraciji (oblasna vijsjkovo-cyviljna administracija) (2017). Dopovidj «Spivpracija socialjnykh partneriv shhodo vyrishennja pytanj pracevlashtuvannja osib z invalidnistju» [Department of Social Protection of the Luhansk Oblast State Administration (Regional Military and Civil Administration), The report «Cooperation of social partners in solving the issues of employment of persons with disabilities»]. Retrieved from: http://loga.gov.ua/oda/press/news/praci/u_sievierodonecku_provedeno_zasidannya_kruglogo_stolu_spivpracya_socialnih (accessed 08 February 2019).

10. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy Dopovidj «Desjatj faktiv pro zbrojnu aghresiju Rosiji proty Ukrainy» [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, The report «Ten facts about armed aggression against Ukraine»]. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/5026> (accessed 08 February 2019).

11. Bobejko I.O. (2016). Zajnjatistj osib z obmezhenymy mozhylostjamy v Ukraini [The employment of people with disabilities in Ukraine] Proceedings of the Rozvytok socialjno-ekonomichnykh system v suchasnykh umovakh: international scientific and practical conference (Ukraine, Kharkiv, December 16-17, 2016), Kherson: Helvetica Publishing House, pp. 96-98. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/20dec2016/20dec2016.pdf> (accessed 09 February 2019).

12. Postanova KMU vid 23 lystopada 2011 r. # 1234 «Pro vnesennja zmin do Porjadku nadannja dotaciji robotodavcju za rakhunok koshtiv Fondu socialjnogho zakhystu invalidiv na stvorennja specialjnykh probochykh miscj dlja invalidiv, zarejestrovanykh u derzhavnij sluzhbi zajnjatosti» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 23, 2011 No. 1234 «On Amendments to the Procedure for Granting Subsidies to the Employer at the Expense of the Fund of Social Protection of Disabled Persons for the Establishment of Special Peninsula for Disabled Persons Registered with the State Employment Service»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1234-2011-%D0%BF> (accessed 09 February 2019).

13. Postanova KMU vid 31 sichnja 2007 r. # 70 «Pro realizaciju statej 19 i 20 Zakonu Ukrajiny «Pro osnovy socialjnoji zakhyshhenosti invalidiv v Ukraini» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 31, 2007 No. 70 «On the implementation of Articles 19 and 20 of the Law of Ukraine «On Fundamentals of Social Protection of Disabled Persons in Ukraine»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF> (accessed 10 February 2019).

14. Babich-Kasianienko K.V. (2018). Shhodo neobkhdnosti rozrobky Koncepcciji profesijnoji rehabilitaciji ta spryjannja zajnjatosti osobam z invalidnistju: oghljad najbiljsh aktualjnykh polozhenj [Concerning the necessity to develop the Concept of Professional Rehabilitation and Assistance to Employment for Persons with Disabilities: a review of the most important provisions]. Scientific Professional Journal «Law and Society», vol. 3, pp. 146-150. Retrieved from: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/28.pdf (accessed 10 February 2019).

15. Pro osnovy socialjnoji zakhyshhenosti osib z invalidnistju v Ukraini, Zakon 21.03.1991 r. # 875-XII // Verkhovna Rada Ukrajiny [The Law of Ukraine «On the Fundamentals of Social Protection of Persons with Disabilities in Ukraine» No. 875-XII adopted March 21, 1991 by the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/875-12/para0118#o118> (accessed 10 February 2019).

16. Rishennja Lughansjkogho okruzhnogho administratyvnogho sudu vid 27.08.2018 r. po spravi # 1240/2151/18 [The Lugansk District Administrative Court's decision dated August 27, 2018 in case no. 1240/2151/18]. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76133980> (accessed 11 February 2019); Rishennja Doneckjogho okruzhnogho administratyvnogho sudu vid 09.10.2018 r. po spravi # 0540/8361/18-a [The Donetsk District Superintendatory Court's decision dated October 09, 2018 in case no. 0540/8361/18-a]. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77745106> (accessed 11 February 2019); vid 05.11.2018 r. po spravi # 0540/7758/18-a [The Donetsk District Superintendatory Court's decision dated November 05, 2018 in case no. 0540/7758/18-a]. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77745106> (accessed 11 February 2019); Rishennja Volynsjkogho okruzhnogho administratyvnogho sudu vid 17.09.2018 r. po spravi # 0340/1501/18 [The Volyn district administrative court's decision dated September 17, 2018 in case no. 0340/1501/18]. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76654930>

17. Postanova Verkhovnogho Sudu vid 26.06.2018 r. po spravi # 806/1368/17 [Resolution of the Supreme Court dated June 26, 2018 in case no. 806/1368/17]. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74992116> (accessed 11 February 2019).

18. Rishennja Rakhunkovoji palaty vid 08.08.2017 # 16-5 pro zatverdzhennja Zvitu pro rezultaty audytu efektyvnosti realizaciji derzhavnykh proghram i zakhodiv u sferi profesijnoji rehabilitaciji ta zajnjatosti osib z invalidnistju [Decision of the Accounting Chamber dated August 08, 2017 No. 16-5 on approval of the «Report on the Audit Results of the Effectiveness of the Implementation of State Programs and Measures in the Field of Professional Rehabilitation and Employment of Persons with Disabilities»]. Retrieved from: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753221/Zvit_16-5_2017.pdf?subportal=main (accessed 12 February 2019).

19. Nacionalnyj instytut strategichnykh doslidzhenj. Struktura kerivnykh dokumentiv v informacijnij sferi: naghajni problemy ta shljakhy vporjadkuvannja. Analychna zapyska. [The structure of guidance documents in the information sphere: urgent problems and ways of streamlining. Analytical note]. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/572/> (accessed 01 February 2019).

20. Sytnyk Gh.P. (2004). Derzhavne upravlinnja u sferi zabezpechennja nacionaljnoji bezpeky Ukrainy: teorija i praktyka [State administration in the field of national security of Ukraine: theory and practice] (PhD Thesis). Retrieved from: <http://lib.academy.gov.ua> (accessed 03 February 2019).